

Versterken Sociale Veerkracht

Uitvoeringsagenda 2019

Provincie Noord-Brabant

sociale

veer

kracht

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Lerende aanpak: hoe versterken we Sociale Veerkracht?	9
Fase 1 – Ontwerp & opbouw – 2015/2016	10
Fase 2 – Leren van de eerste initiatieven – 2016/2017	12
Fase 3 – Community & prototypes – 2017/2018	15
3. Uitvoeringsagenda 2018 - realisatie geplande prestaties	18
4. Uitvoeringsagenda 2019 - opschaling en doorontwikkeling	23
5. Begroting 2019	29

Bijlage: Communicatiekanalen Sociale Veerkracht

1. Inleiding

Met het programma Versterken Sociale Veerkracht (VSV) helpt de provincie initiatieven van burgers, sociaal ondernemers, verenigingen, coöperaties of organisaties om hun bijdrage aan een goede kwaliteit van leven in Brabant en aan een duurzame, inclusieve samenleving nu en in de toekomst te vergroten en bestendigen. En al doende leren we, in de praktijk, wat deze initiatieven verder helpt, hoe we deze initiatieven het beste kunnen ondersteunen en op welke manier we de aanwezige veerkracht kunnen benutten voor het realiseren van andere provinciale opgaven.

Binnen het programma VSV zoeken we daarom naar initiatieven van Brabanders die zich inzetten voor dit doel, die gedreven zijn en goed weten hoe ze iets willen verbeteren voor zichzelf én voor anderen. Initiatieven die er toe doen, zo hebben we inmiddels geleerd, hebben een helder doel, binding met en inzicht in de lokale praktijk, tonen eigenaarschap, uitvoeringskracht en beschikken over veel energie. Vanuit het programma VSV denken we met deze initiatieven mee en helpen ze versterken, vanuit de overtuiging dat we daarmee een actieve, oplossingsgerichte, veerkrachtige samenleving stimuleren.

Omdat het programma VSV, anders dan de naam doet vermoeden, geen programmatische maar een lerende aanpak kent, ontwikkelen we samen met initiatieven wat zij nodig hebben, wat aansluit bij hún praktijk en hún tempo. Langs die lijn heeft programma VSV zich het afgelopen jaar verder ontwikkeld. Daarbij wordt intensief samengewerkt met onze uitvoerings- en kennispartners waaronder Zet, Zorgbelang en PON/Telos.

In de uitvoeringsagenda zoomen we in op doelstellingen, cijfers en processen. Daarmee doen we wat er in Brabant gebeurt en daadwerkelijk verandert feitelijk te kort. Op pagina's 4 t/m 6 starten we daarom met het in beeld brengen van enkele initiatieven en hun doelstellingen. Voor een completer beeld van de sociale veerkracht in Brabant adviseren we om ook (nog) eens te kijken naar onze veerkrachtvlogs, nieuwsbrieven en digitale magazines waarin de initiatieven centraal staan (zie de bijlage voor een overzicht van onze communicatiekanalen).

Inzichten en conclusies over het totale programma komen aan bod in de rapportage naar aanleiding van de pilot Impactmonitoring (najaar 2018) en de eindrapportage Beleidsvaluatie 217a (eind 2018).

LEESWIJZER

Deze uitvoeringsagenda schetst de voortgang van het programma VSV. We geven allereerst inzicht in het leer- en ontwikkelproces in de periode 2016-2018 (paragraaf 2). Daarna wordt in tabelvorm bondig weergegeven wat de voortgang op de geraamde prestaties 2018 is (paragraaf 3). In paragraaf 4 en 5 kijken we vooruit naar de prestaties en de begroting voor 2019 (paragraaf 4 en 5).

In aparte kleurblokken worden voorbeelden van initiatieven (zie pagina 4 t/m 8) uitgelicht en van ondersteuning die binnen het programma Versterken Sociale Veerkracht is ontwikkeld, de zogenaamde prototypes (zie hiervoor de 7 kaders).

Initiatieven met nieuwe oplossingen - een aantal voorbeelden

In de initiatieven waarmee programma VSV – ofwel Stérk Brabant – samenwerkt, worden oplossingen ontwikkeld voor maatschappelijke vraagstukken. Deze kunnen op verschillende manieren bijdragen aan de versterking van sociale veerkracht.

LAND VAN HEUSDEN EN ALTENA

Vanaf 1 januari 2019 vormen Aalburg, Werkendam en Woudrichem samen de nieuwe gemeente Altena. De fusie-gemeenten hebben de herindeling aangegrepen om nieuwe verhoudingen tussen inwoners en gemeente in te bouwen in de werkwijze, denkwijze en organisatie van de nieuw te vormen gemeente. Belangrijke vertrekpunten voor beleid en uitvoering:

- co-creatie van gemeente en inwoners op belangrijke thema's;
- meer participatie en zeggenschap van inwoners over eigen leefomgeving;
- de (sociale) veerkracht van de 21 kernen binnen de gemeente.

Het proces start in 2016 met 20 groepen van inwoners die een visie ontwikkelen op maatschappelijke thema's zoals energie, zorg en welzijn, leefomgeving en milieu, ondernemerschap en de samenwerking met de gemeente. Vervolgens hebben inwoners projectideeën kunnen indienen om hieraan invulling te geven. Daar zijn 21 icoonprojecten uitgekomen, waar nu aan gewerkt wordt.

Stérk Brabant is gevraagd om het samenspel tussen de gemeenten en de icoonprojecten te ondersteunen. Samen werken zij aan de projecten, en experimenteren met nieuwe werkwijzen, rollen en instrumenten. Bij projecten rond zorg en energie wordt bijvoorbeeld de transformatietheorie van Jan Rotmans toegepast: stelselverandering in gang zetten kan alleen door gelijkwaardig

als inwoners, overheid en organisaties kleine experimenten op te zetten. Belangrijk is de gestructureerde lerende aanpak waardoor partijen samen ontdekken wat wel en niet werkt.

“Stérk Brabant maakt het leren makkelijker en helpt ons lerend te blijven. Het team, waar ook een veranderkundige en social designer deel van uitmaken, beschikt over de deskundigheid én onafhankelijkheid die nodig zijn om de goede vragen te stellen en zowel de gemeente als de initiatiefnemers voortdurend een spiegel voor te houden.” De kracht van Stérk Brabant is volgens Eelco Horvers: “hun weloverwogen doenersmentaliteit”.

Eelco Horvers, programmamanager Icoonprojecten Altena

In dit initiatief werkt programma VSV samen met programma Veerkrachtig Bestuur van de provincie. Het experimenteren met een nieuwe sturings-filosofie kan interessante leerervaringen opleveren voor andere gemeenten. Eind 2018 worden leerervaringen, methodieken en instrumenten gedeeld.

LOKAAL+

Het initiatief Lokaal+ is een wijkleerbedrijf van het Summa College in Eindhoven. Studenten helpen ouderen uit de buurt, die op hun beurt studenten de kans bieden om in de praktijk te leren. Tot enkele jaren geleden leidde het Summa College mbo-niveau 2 studenten op voor een baan in een verpleeg- of verzorgingstehuis. Dit werk verdween toen ouderen langer thuis bleven wonen. De school leidt nu op voor een nieuw beroep: de langer-thuis-ondersteuner. Studenten helpen wijkbewoners bijvoorbeeld met boodschappen doen of het gebruik van een tablet, ze organiseren activiteiten waarbij wijkbewoners elkaar ontmoeten of mantelzorgers worden ontlast. Ook werken ze – in samenwerking met bedrijven uit de Brainportregio – met de nieuwste producten waarmee mensen langer veilig thuis kunnen blijven wonen. De betrokken bedrijven krijgen er feedback op hun producten voor terug.

Lokaal+ verzorgt momenteel stages voor zo'n 200 studenten per jaar. De ambitie voor 2025: 10 vestigingen van Lokaal+, bijdragen aan langer thuis wonen van 10.000 ouderen en 1.000 praktisch opgeleiden die zinvol werk vinden. Hilde Meijs, directeur Summa Zorg: "We horen van veel mensen dat ze blij zijn met wat we doen. Steeds meer gemeenten willen een Lokaal+, maar dat kunnen we alleen realiseren met een gemeentelijke bijdrage. Om daarvoor in aanmerking te komen, heb je een glashelder verhaal nodig."

"Het impacttraject leidt ook tot eyeopeners. We kwamen er bijvoorbeeld achter dat we onvoldoende weten waar onze studenten uiteindelijk terechtkomen: is dat ook in die 'baan van de toekomst' waar wij voor opleiden? Dat monitoren we nu. Impactmonitoring maakt je scherp. Het helpt ons om beter te worden in wat we doen. Ik ben hier heel blij mee."

Hilde Meijs, directeur Summa Zorg

Lokaal+ doet als een van de 11 pilotinitiatieven van programma VSV mee aan de pilot Impactmonitoring. Hieruit komen eerste indicaties van positieve effecten naar voren zoals studenten die meer sociale vaardigheden ontwikkelen en zelfbewuster worden en wijkbewoners die hun sociaal contact, participatie en eigen regie vergroten. Een belangrijk onverwacht effect is dat zowel een groot deel van de studenten als wijkbewoners aangeven dat zij meer begrip krijgen voor ouderen respectievelijk jongeren. Volgens PON kan dit bijdragen aan het vergroten van 'sociaal vertrouwen'.

De [Veerkrachtvlogger](#) heeft namens Stérk Brabant en het interregproject [ITHACA](#) bijgedragen aan zichtbaarheid en het delen van het initiatief met andere geïnteresseerden.

FLOWKIDS

Het initiatief [FlowKids](#) biedt ondersteuning aan overbelaste hoog sensitieve kinderen en hun omgeving. Dit doen zij door deze kinderen de mogelijkheid te bieden om in een prikkelarme omgeving, gedurende één of meer dagdelen per week, te herstellen van de drukte in het reguliere onderwijs. FlowKids biedt zowel onderwijs als ondersteuning en helpt de eigen kracht van kinderen en hun familie herstellen. Hiermee wordt voorkomen dat deze kinderen uitvallen uit het reguliere onderwijs waardoor hun ontwikkeling stagneert. Veel onderwijsinstellingen herkennen de problematiek en steunen de oplossing die met FlowKids wordt geboden.

Flowkids zou veel meer kinderen kunnen helpen (er is nu een wachtlijst) maar daarvoor is een nieuwe, grotere locatie nodig. Na lang zoeken vindt FlowKids een boerderij, omgeven door natuur en rust wat belangrijk is voor deze kinderen. De boerderij is eigendom van de provincie (Groen Ontwikkelfonds) en de provincie overweegt een openbare verkoop. De boerderij ligt in de gemeente Breda die voor FlowKids een bestemmingsplan zou moeten wijzigen. Het initiatief loopt vast in de gesprekken met beide organisaties en weet niet wat de volgende stap moet zijn. Flowkids klopt in april aan bij Stérk Brabant met de vraag om bemiddeling bij de aankoop van de boerderij.

Stérk Brabant heeft FlowKids geadviseerd over het 'vlot trekken' van de gesprekken over de wijziging van het bestemmingsplan met de gemeente Breda. Die zijn inmiddels succesvol afgerond. Stérk Brabant heeft het Groen Ontwikkelfonds benaderd met toelichting over het belang van het initiatief, het unieke van de boerderij voor deze doelgroep en het maatschappelijke belang voor Midden- en West-Brabant. In augustus wordt door de provincie ingestemd met verkoop aan FlowKids.

“Stérk Brabant dacht mee over een kansrijke aanpak en schakelden met de juiste contacten in het provinciehuis. Ook hebben ze iedereen duidelijk weten te maken dat het om een maatschappelijk doel ging. We hebben inmiddels de toezegging gekregen dat we het pand voor de taxatiewaarde kunnen verwerven. Dat bedenkt je toch niet dat er mensen zijn die je kunnen helpen bij dit soort zaken, zoals Stérk Brabant.”

Initiatiefneemster Mirjam van Diemen

PILOT ENERGIETRANSITIE VOOR BRABANDERS MET EEN SMALLE BEURS

We gaan in Nederland versneld wonen zonder gas, we gaan elektrisch koken en onze huizen anders verwarmen. In het nieuw vast te stellen landelijke klimaatakkoord wordt het pad daar naartoe uitgestippeld. De concrete stappen moeten vervolgens lokaal worden gezet, door alle huishoudens. Hier dreigt een nieuwe tweedeling: 'Tussen rijke, zelfvoorzienende wijken en arme wijken die van dure netwerken afhankelijk blijven (NRClive, 5 maart 2018)'.

In het algemeen gezegd heeft niet iedereen de bestedingsruimte, vertrouwen in de overheid en de veranderingsbereidheid om hier actief mee aan de slag te gaan. Om de energietransitie te laten slagen is het betrekken van alle huishoudens dus een belangrijke opgave. Hoe werken we hier in Brabant aan?

De provinciale programma's VSV en Sociale Innovatie Energie (SIE) zijn samen een verkenning gestart, o.a. door een enquête uit te zetten onder Brabantse gemeenten, door bijeenkomsten met gemeenten die actief zijn op dit thema, en door het inbrengen van het vraagstuk bij de Innovation Games in het provinciehuis. Sterk Brabant heeft hiervoor ondersteuning van een deskundige projectleider van het PON aangeboden. Uit deze verkenning is de ambitieuze pilot "Energietransitie voor Brabanders met smalle beurs" voortgekomen.

Opzet van de pilot is een lerende aanpak met als centrale leervraag: 'Hoe nemen we huishoudens met een smalle beurs mee in de energietransitie?'. Dit gebeurt in de vorm van een "Community of Practice (CoP)" bestaande uit living labs in 4 gemeenten waarin bewoners zijn betrokken. Door in de CoP te leren van de gemeentelijke labs kunnen succesvolle aanpakken breder worden gedeeld en toegepast.

Door de bijdrage vanuit Sterk Brabant is het mogelijk geworden om de pilot ambitieuzer op te pakken dan aanvankelijk vanuit SIE was beoogd. Door vertrouwen van de bestuurlijke borgingscommissie in de lerende aanpak, is er recent nog een ambitie aan de pilot toegevoegd: aansluiting van de pilot op de aankomende Regionale Energie Strategieën en voorbereiding van de gemeentelijke wijk-aanpakbesluiten (2021 aardgasvrij).

"Het ontwikkelen van instrumenten en methodieken om Brabanders met een smalle beurs te betrekken bij energietransitie-projecten is een geweldige uitdaging. Het bundelen van kennis en kunde vanuit het technische en het sociale domein is daarbij erg belangrijk. De integrale aanpak vanuit de Programma's Energie en Versterken Sociale Veerkracht ervaar ik daarbij als verrijkend."

Jan Bekkering, projectleider Sociale Innovatie Energietransitie

SLOWCARE

Het initiatief [Slowcare](#) heeft als doel om nieuwe woonvormen en dagbesteding te ontwikkelen voor mensen met een meervoudige ernstige beperking, midden in de samenleving, met betrokkenheid van ouders, buurt-bewoners en andere vrijwilligers. Het is een goed voorbeeld van een initiatief dat bijdraagt aan de betekenis-economie. Het vernieuwende aan het woon/zorgconcept is dat het integraal is en daarmee verder gaat dan zorg alleen: zo is er sprake van een economisch rendabele onderneming, een leegstaande school die duurzaam verbouwd is tot energieneutrale woningen, inzet op betekenisvolle relaties tussen de wijk en bewoners etc. De stichting heeft de provincie verzocht om voorfinanciering van het eerste initiatief Elzeneindhuis in Oss. Programma VSV heeft contact gelegd met het Ontwikkelbedrijf van de provincie en zij hebben onderzocht of er een marktconforme lening kon worden verstrekt. Er was sprake van een goed businessmodel waarmee werd voldaan aan de regels van het Ontwikkelbedrijf. De provincie kon de lening verschaffen en Slowcare in Oss kon starten. Hiermee is een nieuwe interessante mogelijkheid ontdekt om met het Ontwikkelbedrijf maatschappelijke initiatieven verder te helpen.

Als provincie co-investeren we in het concept Slowcare omdat het bijdraagt aan systeem-innovatie. Tijdens het uitvoeren van de pilot zal het proces via Impactmonitoring door Stérk Brabant nauw gevolgd worden. Zo komen we samen met onze partners meer te weten over werking, impact en betekenis van het concept. Het doel hiervan is om deze kennis vervolgens ook weer beschikbaar te stellen aan andere ouderinitiatieven/woonzorgconcepten, gemeenten en andere potentiële investeerders. Zo voorkomen we dat iedere keer het wiel opnieuw uitgevonden moet worden. Dit proces van impactmonitoring is inmiddels in uitvoering.

“Na jaren hard werken door onze begeleiders, vrijwilligers en ouders is SlowCare Elzeneindhuis operationeel. Zonder de steun van velen was onze droom om een veilig en liefdevol thuis voor gehandicapte mensen te realiseren, midden in de samenleving, nooit uitgekomen. Deze dragende kracht maakt dat we samen een nieuwe norm in de gehandicaptenzorg hebben geïntroduceerd. Meer tijd en aandacht, een duurzame omgeving met veel ruimte en licht, midden in de woonwijk waar we activiteiten in de buurt samen doen, maakt dat we ontzettend dankbaar zijn.”

Initiatiefnemer Lucian van Heumen
tijdens de opening op 24 juni 2018

2. Lerende en ontwerpende aanpak

Programma VSV werkt samen met Brabantse initiatiefnemers die het (samen) leven in hun eigen omgeving willen verbeteren. Als de doelstelling van een initiatief wordt gedeeld, onderzoeken wij of we kunnen helpen versterken. In deze paragraaf gaan we in op het leer- en ontwikkelproces dat we als programma in de samenwerking met initiatieven doormaken. In de ontwikkeling van het programma onderscheiden we de volgende fasen:

- Ontwerp en opbouw (2015/2016)
- Leren van de eerste initiatieven (2016/2017)
- Community & prototypes (2017/2018)

Per fase benoemen we de belangrijkste ontwikkelingen en leerervaringen. In aparte kleurvlakken gaan we dieper in op zes voorbeelden van prototypes, ondersteuningsaanbod dat is ontwikkeld om initiatieven te helpen versterken.

FASE 1 - ONTWERP & OPBOUW – 2015/2016

Naar aanleiding van het Bestuursakkoord en de Bestuursopdracht in de perspectiefnota, start programma VSV de lerende aanpak in 2015 met het onderzoeken hoe de sociale veerkracht in Brabant er voor staat en hoe we dit het beste kunnen versterken en benutten. Dit is op verschillende manieren gedaan:

- Provinciale Staten organiseren in het voorjaar van 2016 een rondetafelbijeenkomst met genodigden uit het sociale domein. Dit mondt uit in een manifest van de genodigden die pleiten voor het versterken van de "volhoudbaarheid" van maatschappelijke inzet en - initiatieven.
- Programma VSV voert datzelfde jaar ongeveer 60 gesprekken met maatschappelijke initiatieven en netwerkpartners om inzicht te krijgen in hun eigen kracht en het soort ondersteuning dat hen verder helpt en hun zelfstandigheid versterkt. De ervaringen en conclusies uit het programma L@B m.b.t. de afhankelijkheid van provinciale subsidies en het bereiken van mensen in kwetsbare omstandigheden, zijn daarbij meegenomen.
- De provincie geeft opdracht aan PON en Telos om een monitor Sociale Veerkracht (zie kader 1) te ontwikkelen waarmee we een beeld krijgen van de status van de sociale veerkracht in Noord-Brabant en inzicht krijgen in factoren die hierop van invloed zijn.
- Aan de hand van de resultaten uit de monitor, is gesproken met gemeenten in West-Brabant en de M7 over het beeld van de sociale veerkracht in hun gemeenten en mogelijkheden om dit te versterken, o.a. door samenwerking met initiatieven.
- Omdat een methode ontbreekt om bewoners in kwetsbare wijken en buurten met elkaar in gesprek te laten gaan, krijgt PON de opdracht om hiervoor een oplossing te ontwikkelen. Er wordt een prototype ontwikkeld en in praktijksituaties uitgetest. Dat levert in 2017 de Veerkrachtdialoog op (zie kader 2).
- Er worden door programma VSV, Zet en Zorgbelang initiatieven bezocht die zich richten op maatschappelijke vraagstukken die betrekking hebben op sociale veerkracht.
- Er wordt samenwerking gezocht met andere provinciale opgaven om cross-overs - initiatieven die zowel raken aan het onderwerp sociale veerkracht als aan bijvoorbeeld arbeidsmarkt, energietransitie, natuur of veerkrachtig bestuur - op een integrale manier te benaderen.
- Uit de ontwerp- en opbouwfase komt het Uitvoeringsprogramma VSV (Maart 2017, PS) voort.

Figuur: Top 10 hulpbronnen die het meest samenhangen met veerkracht

Persoonlijke hulpbronnen

Sociale hulpbronnen

Omgevingshulpbronnen

Er zijn persoonlijke, sociale en omgevingsfactoren van invloed op sociale veerkracht (zie figuur, Monitor Sociale Veerkracht, PON/Telos, 2018)

1. Monitor Sociale Veerkracht

In 2016 is de [Monitor Sociale Veerkracht](#) door PON en Telos ontwikkeld en is data verzameld om te begrijpen welke factoren sociale veerkracht bevorderen en hoe het er in Brabant voor staat. Dit laatste is geografisch in beeld gebracht. In de regio West-Brabant en de 7 middelgrote gemeenten (M7) is volgens de monitor de sociale veerkracht minder ontwikkeld dan in de andere regio's. Aan de hand van deze resultaten zijn gesprekken gevoerd met West-Brabant en de M7 over mogelijkheden om de veerkracht in hun gemeenten te versterken, bij voorkeur door samenwerking met initiatieven.

In 2018 wordt een tweede meting met een doorontwikkelde monitor uitgebracht, uitgebreid met een verklaringsmodel. Hiervoor is onderzoek gedaan onder 10.000 mensen naar de factoren die het meest bijdragen aan hun sociale veerkracht. Hieruit blijkt dat sociaal netwerk in de buurt, vertrouwen, gezondheid, maatschappelijke participatie en veranderbereidheid factoren zijn die het meest van invloed zijn op de sociale veerkracht van mensen. Voor gemeenten in Noord-Brabant is de kwetsbaarheid van inwoners tot op wijkniveau in kaart gebracht.

De monitor en het verklaringsmodel zijn nieuw voor Nederland en er is landelijk interesse voor. We delen onze kennis via landelijke podia en met geïnteresseerde Brabantse gemeenten.

2. Veerkrachtdialoog

Inspelend op de vraag van gemeenten in West-Brabant en de M7 naar een methode om bewoners in kwetsbare wijken en buurten met elkaar in gesprek te laten gaan, heeft PON [de Veerkrachtdialoog](#) ontwikkeld: een spelvorm om mensen bij elkaar te brengen en in gesprek te laten gaan over maatschappelijke opgaven, van buurtcohesie tot inhoudelijke thema's als digitalisering. Het spel daagt uit om acties te bedenken, na te gaan wat betrokkenen zelf kunnen bijdragen en welke voorzieningen erbij nodig zijn. Het gaat om nieuwe oplossingsrichtingen maar ook om verbinding tussen bewoners, gemeenten en andere belanghebbenden. De kennis van de Monitor Sociale Veerkracht is de basis voor deze methode.

In 2017 is het prototype doorontwikkeld en sinds 2018 is de definitieve versie beschikbaar om in te zetten. In 2018 is ook het train-de-trainer pakket af en kan PON andere professionals leren om het spel te begeleiden.

De Veerkrachtdialoog is tot augustus 2018 toegepast in Helmond (3 wijken), Tilburg, Galderen, 's-Hertogenbosch, bij het initiatief Animo en BiblioPlus. Het heeft geleid tot activatie van betrokkenen om zich in te zetten voor cohesie in de buurt en in Galderen heeft het bijgedragen aan een breed actieprogramma VSV.

FASE 2 – LEREN VAN DE EERSTE INITIATIEVEN – 2016/2017

In fase 1 is onderzocht op welke initiatieven het programma VSV zich het beste kan richten voor het versterken van sociale veerkracht. In fase 2 willen we aansluiten bij initiatieven om onze responsieve werkwijze in praktijk te brengen en een beeld te vormen van de ondersteuning die kan helpen versterken. Daarvoor selecteren we de eerste 11 initiatieven die we hierna de pilotinitiatieven noemen (zie inzet pagina 11). Hieruit komt het volgende beeld naar voren wat betreft mogelijke versterking:

1. In de initiatieven is niet altijd de juiste kennis en expertise aanwezig en het is soms moeilijk om deze te vinden of in te schakelen.
2. Initiatieven hebben behoefte aan erkenning en zichtbaarheid om de aantrekkingskracht te vergroten voor nieuwe partners, vrijwilligers, financiers, etc.
3. Initiatieven streven belangrijke “zachte” maatschappelijke doelen na die niet of moeilijk meetbaar zijn.
4. Initiatieven vinden door hun innovatieve aanpak, integrale vraagstuk, maatschappelijke doelen, en nog niet aangetoonde impact moeilijk (start- en doorgroei) financiering.

Om hierin te ondersteunen is deels maatwerk nodig maar er ontstaat ook inzicht in ondersteuningsbehoefte die wordt gedeeld door meer initiatieven en waarvoor een aanbodmodule (prototype) kon worden ontwikkeld:

1. Om kennis en expertise te kunnen inzetten om initiatieven te versterken, ontwikkelt programma VSV het Brabantbrede lerende netwerk.
2. Om erkenning en zichtbaarheid te vergroten is o.a. de inzet van de Veerkrachtvlogger ontwikkeld (zie kader 3). Daarnaast benutten we mogelijkheden die zich voordoen zoals het voordragen van kandidaten voor de gouden duim en voor werkbezoeken door de gedeputeerde, het voordragen van initiatieven om zich te presenteren op evenementen of in de media en het inkopen van diensten bij maatschappelijke initiatieven voor de organisatie van eigen evenementen.
3. Om maatschappelijke resultaten zichtbaar te maken heeft de provincie de landelijk experts Avance Impact / Erasmus Universiteit opdracht gegeven voor de pilot Impactmonitoring waarin – naast het programma VSV zelf - 3 pilotinitiatieven worden betrokken.
4. Het initiatief SlowCare heeft als casus gediend om te onderzoeken of er binnen de huidige regelgeving en programmabudgetten van de provincie toch maatwerk in financiering kan worden geboden (zie voorbeeld Slowcare op pagina 8).

3. De Veerkrachtvlogger

Het team van programma VSV begint in 2017 met het maken van vlogs om elkaar op de hoogte te houden van ieders leerervaringen. Hieruit groeit het idee om deze communicatievorm breder in te zetten en vlogs te maken waarin we laten zien wat er op het gebied van sociale veerkracht gebeurt in Brabant. Hiervoor is het idee van de Veerkracht vlogger ontwikkeld. Team Veerkracht vlogger maakt met een herkenbare eigen stijl vlogs van mensen en initiatieven die bijdragen aan sociale veerkracht en anderen kunnen inspireren. Vlogs worden soms op initiatief van het programma gemaakt en soms op verzoek van initiatieven. Er zijn er inmiddels 20.

Ze worden geplaatst op brabant.nl/socialeveerkracht en Youtube en gedeeld via Facebook en Twitter. Op Facebook is gekozen voor de dienst ‘gepromote video’ waardoor bezoekers worden uitgenodigd om de vlogs en bijbehorende artikelen te bekijken op de subpagina Sociale Veerkracht van de provinciale website. Het aantal bezoekers van deze subpagina is in een jaar tijd gegroeid tot circa 13.000. De Veerkracht vlogs worden volgens Facebook gemiddeld ruim 5.000 keer bekeken.

De veerkrachtvlogger op bezoek bij initiatief Stoute Schoenen

Leren van de eerste initiatieven

Om tot een selectie van pilotinitiatieven te komen is een ander proces doorlopen dan gebruikelijk is bij de provincie. Het is geen selectie waaraan een open oproep voorafgaat maar een selectie vanuit de verkenning die in 2015/2016 is uitgevoerd. Om een goede selectie te maken is gekeken naar initiatieven met doelstellingen die aansluiten bij programma VSV, naar variatie in doelstellingen, naar de inschatting van de mogelijke financiële zelfstandigheid van het initiatief, naar draagvlak van mede-participanten en naar de inschatting van de kwaliteit van de trekkers. Er zijn 11 pilotinitiatieven gekozen: SlowCare Oss, Sociale Stad Helmond, Digitale Agenda, De Dorpsmolen, Verspild Talent, Toekomstvisie Altena, Eenzaamheid in Gemeente Roosendaal, In dialoog over NIMBY, Dementievriendelijke gemeenten, Wijkleerbedrijf Lokaal Plus, VAB's Zundert.

Voor het responsief samenwerken met deze initiatieven hanteren we de methode 'design thinking' (zie Uitvoeringsagenda 2018).

Stap 1: observeren, inleven en leren begrijpen wat de maatschappelijke vraagstukken zijn waaraan de initiatieven werken.

Programma VSV sluit, ondersteund door ZET en Zorgbelang, aan bij de initiatieven, luistert, vraagt door en werkt aan vertrouwen.

Stap 2: het verkennen van de mogelijkheden om vanuit programma VSV de initiatieven te ondersteunen. Inspelend op de behoefte van de initiatieven, onderzoekt programma VSV hoe de gevraagde ondersteuning kan worden geboden.

Stap 3: het ontwikkelen van (prototypes aan) ondersteuning. Diverse soorten aanbod worden georganiseerd: 3 initiatieven zijn betrokken bij de pilot Impactmonitoring, er is wetenschappelijke kennis en onderzoek gefinancierd om een vernieuwende aanpak te versterken, er is bijgedragen aan de zichtbaarheid van enkele initiatieven, er zijn nieuwe connecties geïntroduceerd en er zijn stappen gezet om vanuit de provincie tot een meer integrale benadering te komen richting de initiatieven. De verkenning van de dialoog over NIMBY heeft geleid tot het ondersteuningsaanbod Camping Kafka (zie kader 4).

Twee initiatieven – Slowcare en Verspild Talent – hebben een financieel knelpunt (waarop een subsidieverstreking geen antwoord is). Slowcare krijgt een lening niet rond voor een goed businessmodel in combinatie met een vernieuwend woon/zorgconcept en benadert de provincie hiervoor (zie kader Slowcare op pagina 6). Verspild Talent ontwikkelt een aanpak om met bedrijven in Noordoost-Brabant meer banen te creëren voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Hun knelpunt is dat er voor het aantonen van mogelijke overheidsbesparingen, eerst kosten moeten worden gemaakt. Met bewijs van concrete resultaten, kan het initiatief in gesprek met gemeenten over duurzame medefinanciering van het initiatief. Dit knelpunt in het opbouwen van een geloofwaardig businessmodel komt bij veel beginnende sociale ondernemers voor. In de planning voor 2019 zijn activiteiten voorgenomen om te experimenteren met ondersteuning op dit gebied.

Er zijn ook initiatieven waar het door bepaalde ontwikkelingen na een gezamenlijke verkenning niet komt tot het bieden van ondersteuning. Met twee initiatieven is de samenwerking gestopt omdat er eerst lokale keuzes nodig zijn (Eenzaamheid in de gemeente Roosendaal en de VAB problematiek in Zundert). De verkenning van het initiatief 'Dorpsmolen' heeft geleid tot een breder project waarin wordt samengewerkt tussen de opgaven sociale veerkracht en energietransitie: het project Energie-armoede, onderdeel van het programma Sociale Innovatie Energie. Doel is het onderzoeken hoe ook de meest kwetsbare groepen mee kunnen doen aan de energietransitie (zie paragraaf 4).

Verspild Talent zet zich in voor een inclusieve arbeidsmarkt.

In deze tweede fase komt programma VSV ook in aanraking met sociale ondernemingen in Brabant die zich – ieder op een eigen manier - inzetten voor sociale veerkracht en ook behoefte hebben aan ondersteuning. Tegelijk blijkt hun kennis en ervaring in het sociaal ondernemen van grote waarde voor maatschappelijke initiatieven die vaak vastlopen op het verwerven van inkomsten. De provincie heeft - vanuit meerdere provinciale opgaven – opdracht gegeven aan Social Enterprise NL om de status van het sociaal ondernemerschap in Brabant in beeld te brengen (zie *inzet hiernaast*).

Onderzoek “Betekenisvol Brabant”

Sociaal ondernemers leveren net als elke andere ondernemer een product of dienst en hebben hiervoor een verdienmodel. Hun hoofddoel is maatschappelijke meerwaarde of sociale impact creëren, op zo’n manier dat ze er ook een boterham mee kunnen verdienen. We zien hen als voorlopers in de betekenseconomie: een bottom-up beweging die streeft naar een economie waarin het creëren van maatschappelijke waarde en gewetensvol handelen centraal staat, naast een financieel rendabele onderneming.

Wereldwijd groeit het aantal en de diversiteit aan sociale ondernemingen. In Brabant komen we voorbeelden tegen als: [circulaire houtbewerking](#), [interculturele catering](#), [bestrijding van voedselverspilling](#) en [ontwikkelen van nieuwe banen in de zorg](#) of het bieden van [banen aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt](#). Zij dragen met hun doelen ook bij aan Sociale Veerkracht.

In opdracht van de provincie heeft Social Enterprise NL een onderzoek uitgevoerd naar de stand van [sociaal ondernemerschap](#) in Brabant. In het onderzoeksrapport [Betekenisvol Brabant](#) staan aanbevelingen voor de provincie en gemeenten om deze ontwikkeling te stimuleren. Uit de aanbevelingen komt naar voren dat de toegang tot (groei)kapitaal voor deze initiatieven lastig is en overheden hierin kunnen ondersteunen. Huidige knelpunten hierbij zijn:

- De middelen bij overheden zijn verbonden aan inhoudelijke beleidsprogramma’s of aan topsectorenbeleid. Dit sluit niet aan bij de inzet van sociaal ondernemers die zich richten op maatschappelijke oplossingen, die bovendien vaak over diverse beleidsprogramma’s heen reiken. Bijvoorbeeld: het

tegengaan van voedselverspilling en het creëren van banen voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, of het bieden van een veilige speelomgeving voor kinderen en het recyclen van plastic. Dit vraagt om een passende, integrale benadering vanuit o.a. provincie en gemeenten, die vaak nog in de kinderschoenen staat.

- Bij het gebruikelijke beschikbaar stellen van groeikapitaal wordt hoofdzakelijk gekeken naar financiële waarden zoals mogelijke besparingen. Sociale ondernemingen richten zich daarentegen op zachtere waarden die bijdragen aan wat mensen belangrijk vinden in hun leven, of waarmee de wereld een stukje mooier wordt. Dit vraagt om een andere benadering - door overheden en financiers - waarin niet alleen output in de vorm van financieel succes telt, maar waarin maatschappelijke, sociale en duurzame impact telt: minder plastic soep, mensen die langer gezond thuis wonen, meer sociale cohesie, etc.

In de planning voor 2019 zijn activiteiten opgenomen om te experimenteren met ondersteuning op dit gebied.

FASE 3 – COMMUNITY & PROTOTYPES – 2017/2018

In de loop van 2017 komen diverse ondersteuningsvragen van andere initiatieven binnen bij programma VSV. Daarmee breekt de fase van groei en opschaling aan. De volgende activiteiten zijn ondernomen om deze stap mogelijk te maken.

1. Om de verbinding met, en de ondersteuning van initiatieven op te kunnen schalen, heeft het programma samen met ZET en Zorgbelang in oktober 2017 de ontwikkeling gestart van de community [Stérk Brabant](#) (zie kader 5).
2. De aanvankelijke focus in het programma VSV op de M7 en West-Brabant wordt in de ontwikkeling van Stérk Brabant verbreed naar heel Brabant om sneller te leren over effectieve aanpakken én om de community in de volle breedte te ontwikkelen.
3. In 2018 wordt een [doorontwikkelde Monitor Sociale Veerkracht](#) opgeleverd, uitgebreid met een verklaringsmodel (zie kader 1). Het model wordt gebruikt om focus aan te brengen, o.a. door te kiezen met welke initiatieven Stérk Brabant intensiever samenwerkt. Avance Impact heeft – als doorontwikkeling na de pilot Impactmonitoring – de opdracht gekregen om met Stérk Brabant een trainingsmodule te ontwikkelen om initiatieven te helpen bij het monitoren van hun impact (zie kader 6)
4. Daarnaast zijn initiatieven gekoppeld aan netwerkpartners met een aanbod dat interessant en relevant is voor de initiatieven. Denk aan verschillende soorten trainingen en aanbod van [de Ignite Award](#), [Social Enterprise NL](#), [Buy Social](#), etc.
5. Mede door het onderzoek Betekenisvol Brabant ontstaat in deze periode zicht op de omvang en de mogelijkheden van sociaal ondernemerschap in Brabant. Stérk Brabant werkt actief aan uitbreiding van haar netwerk met Brabantse sociaal ondernemers. Er is vooral behoefte aan erkenning, impactmonitoring en financiering. De aanbevelingen uit het onderzoek, de ervaringen van het programma L@b en de lessen uit fase 2, worden vertaald in de voorgenomen pilot Resultatenfonds (zie kader 7 in paragraaf 4).

4. Camping Kafka

Camping Fort Oranje in Zundert kampte met het probleem van honderden illegale bewoners: criminelen, arbeidsmigranten, kwetsbare mensen en multiprobleem gezinnen. Dit leverde allerlei misstanden, criminaliteit en gevaarlijke situaties op. De gemeente, welzijnsorganisaties en de veiligheidsregio hebben besloten om de camping te ontruimen. Programma VSV is gevraagd om mee te werken aan een plan van aanpak voor nieuwe woonlocaties voor 50 gezinnen die in Zundert wilden blijven wonen. We hebben expertise betrokken van een lector van hogeschool Avans en een welzijnsorganisatie met ervaring met Roma-gezinnen. Het plan van aanpak is momenteel in uitvoering.

Veel meer gemeenten hebben vergelijkbare problemen. Daarom is in samenwerking met een expert van de Academie voor Beeldvorming, de workshop Camping Kafka ontwikkeld die in 2018 al meerdere keren voor gemeenten is georganiseerd. De workshop biedt inzicht in de problemen die ontstaan, in kenmerken van bewoners, in beleid dat averechts werkte, in het waterbedeffect als er niet regionaal wordt samengewerkt, in wat wel werkt en welke expertise is in te schakelen. De workshop is vernieuwend doordat er in gesprek wordt gegaan met mensen die zelf in zo'n woonsituatie zitten.

5. Stérk Brabant

Stérk Brabant is een groeiend netwerk van initiatieven die bijdragen aan Sociale Veerkracht én van ondersteunende organisaties die initiatieven willen helpen versterken. Deze worden met elkaar in verbinding gebracht. Stérk Brabant is een gezamenlijk initiatief van de programma VSV, ZET en Zorgbelang. Via haar online en offline communicatiemiddelen nodigt Stérk Brabant initiatieven en andere organisaties uit om contact op te nemen als ze een vraag of aanbod hebben. Daarnaast gaat Stérk Brabant zelf actief op initiatieven af die op de radar komen via de (sociale) media, bestuurders, eigen netwerk, etc.

Na een eerste telefonische kennismaking volgt meestal een bezoek aan het initiatief door het contactteam, bemand door ZET en Zorgbelang. De contactpersoon verkent hoe het initiatief bijdraagt aan sociale veerkracht en welke leervragen er zijn. Dit wordt voorgelegd in het wekelijkse matchteam, gevormd door ZET, Zorgbelang en programma VSV. Het matchteam bespreekt of het initiatief bij Stérk Brabant past en welke ondersteuning geboden kan worden. Als nieuwe ondersteuning gevraagd wordt, besluit programma VSV of zij dit wil organiseren en financieren.

In de eerste maanden van Stérk Brabant, groeit het inzicht in de ondersteuningsbehoefte en in de vele deskundige partijen die iets kunnen bieden. Het mixen en matchen tussen hele diverse vragen en aanbod dat vaak nog op maat geleverd, of nog ontwikkeld moet worden, is gedurende 2018 een intensief ontwikkelproces. Dat Stérk Brabant voorziet in een behoefte blijkt wel uit het toenemend aantal initiatieven dat zelf contact legt. In het eerste half jaar groeit het aantal initiatieven tot circa 100.

Doorontwikkeling:

- Inspelend op behoefte aan zichtbaarheid van initiatieven, is op de website van Stérk Brabant in april 2018 een plattegrond van Brabant geplaatst waarop de initiatieven geplaatst zijn, met beknopte informatie en contactgegevens. Dit is de [Initiatievenkaart](#). Deze kaart blijft in ontwikkeling.

- Door het grote aantal initiatieven groeit bij Stérk Brabant de behoefte aan een systeem dat initiatieven in staat stelt om zelf nieuwe connecties of beschikbare ondersteuning te vinden. Daarvoor is in mei 2018 een **digitale community** gestart. Initiatieven en ondersteunende organisaties kunnen hiervan lid worden en gebruik maken van het "vraag en aanbod forum", een kennisbank die nog in ontwikkeling is, etc.
- Om focus te houden op de opgave versterken sociale veerkracht, is in juni 2018 samen met PON een nieuw **afwegingskader** ontwikkeld dat in het najaar van 2018 wordt geïmplementeerd. Het maakt gebruik van het verklaringsmodel uit de Monitor Sociale Veerkracht 2018 waardoor vragen kunnen worden beantwoord als: "Welke initiatieven kunnen het meest bijdragen aan sociale veerkracht?" en mogelijk ook "Welk soort thema's missen we nog in de community?".

Analyse initiatieven: In april/mei 2018 heeft PON een analyse gemaakt van de initiatieven in het netwerk Stérk Brabant. Enkele resultaten:

- Ongeveer een kwart bevindt zich in de verkenningsfase, bij een kwart is kortdurende ondersteuning geboden waarna het contact met het matchteam is afgerond. Ongeveer de helft ontvangt intensievere ondersteuning, bijvoorbeeld begeleiding bij co-creatie of een training impactmonitoring.
- Initiatieven zetten zich relatief veel in voor het versterken van de bevorderende factoren (hulpbronnen): geluk, vertrouwen, gezondheid, sociale cohesie in de buurt, sociale contacten en veranderingsbereidheid. Relatief weinig initiatieven richten zich op het versterken van digitale vaardigheden en digitale contacten, terwijl dit volgens de monitor belangrijke factoren zijn voor sociale veerkracht. Deze analyse leidt tot het actief scouten van initiatieven die zich hierop richten.

Deze analyse van initiatieven in het Stérk netwerk wordt per kwartaal door PON herhaald. Doordat er in toenemende mate gegevens over ondersteuning van initiatieven beschikbaar komt bij Stérk Brabant, kan PON vanaf 2019 ook inzicht geven in ontwikkelingen in het gebruik van ondersteuning.

Samenvatting ondersteuning: De

ondersteuningsmogelijkheden die in 2018 vanuit Stérk Brabant zijn ingezet zijn o.a.: het "vraag- en antwoord forum" en de "initiatievenkaart", de Veerkrachtvlogger of andere vormen van publiciteit en erkenning, hulp bij connecties met nieuwe partijen, hulp bij het versnellen van het initiatief (als het ergens is vastgelopen), trainingen in impactmonitoring, businesscase ontwikkelen en fondsenwerving, verbinding met fondsen en challenges die hen in de positie brengen om startkapitaal en/of investeerders aan te trekken, et cetera. De ondersteuning wordt, afhankelijk van gevraagde expertise, geboden door Zet, Zorgbelang, PON, de provincie en in toenemende mate door partners zoals Tilburg University, Technische Universiteit Eindhoven en de KNHM. Het netwerk van Stérk Brabant wordt continu verrijkt met nieuwe ondersteunende organisaties zoals de netwerkorganisaties VKK, 't Heft en de Koepel van Zorgcoöperaties.

Potentie: Een prototype is niet 'af' en moet op basis van ervaringen blijven ontwikkelen. De doorontwikkeling in 2018 richt zich op verbetering van het aanbod, de organisatie en de communicatie van Stérk Brabant. Dit is in november 2018 klaar. Stérk Brabant heeft de potentie om daarna door te groeien en een belangrijk onderdeel te worden van het ondersteunende 'ecosysteem' voor maatschappelijke initiatieven in Brabant.

6. Impactmonitoring: training, quick scan, impactspel en workshop

Impactmonitoring blijkt bij de opstart van Stérk Brabant (2017/2018) een van de belangrijkste ondersteuningsvragen van maatschappelijke initiatieven. Het is voor hen belangrijk om aan te tonen welke veranderingen door activiteiten van het initiatief worden bereikt, om nieuwe partners en financiers aan te trekken en hun verhaal goed te kunnen communiceren. Het doordenken van de eigen "theory of change", een verandertheorie waarin helder wordt gemaakt wat het initiatief wil bereiken en welke stappen ze zetten om daartoe te komen, brengt ook andere voordelen mee. Aannames over de werking worden expliciet gemaakt, eventuele blinde vlekken in de aanpak worden blootgelegd en mogelijke onverwachte neveneffecten kunnen worden benoemd. Trekkers van initiatieven vinden impactmonitoring ook interessant voor sturing op de ontwikkeling in hun initiatief.

Inspelend op de grote behoefte hieraan, is in 2018 opdracht gegeven voor het ontwikkelen van een **training Impactmonitoring** voor initiatieven. Vanuit programma VSV heeft een medewerker van Zorgbelang de opleiding tot impactmanager gevolgd. Deze verzorgt samen met Avance Impact de training van een aantal medewerkers van ZET en Zorgbelang tot adviseurs impactmonitoring. Hierdoor kan deze expertise in 2018 laagdrempelig ingezet worden door Stérk Brabant.

In het tweede kwartaal van 2018 is een training gestart met 7 initiatieven die onder begeleiding met de eerste stappen van impactmonitoring aan de slag gaan (opstellen verandertheorie en meetplan). Als opvolging van de eerste trainingsronde wordt nu een **quick scan** ontwikkeld, als eerste oefening voor de initiatieven om te leren meten: begeleiding bij het beantwoorden van vragen als 'wat heb je al aan data, wat kan je hier al uit afleiden?' Voor een aantal initiatieven is dit voldoende om verder te kunnen, anderen hebben behoefte aan het concreet uitvoeren van een aantal metingen. Op dit moment wordt bekeken of de betrokken medewerkers van ZET en Zorgbelang hier een bijdrage aan kunnen leveren met behulp van een training door Avance. Ook wordt onderzocht hoe de metingen gebruikt kunnen worden als input voor de monitor Sociale Veerkracht. Na-jaar 2018 start een tweede training met 6 initiatieven, die is aangepast aan de leerervaringen uit de eerste training.

De belangstelling voor impactmonitoring is groot maar vraagt van de betrokken initiatieven een flinke investering in tijd en inspanning. Mede daarom zijn er nu introductiemodules ontwikkeld: een **impactspel** dat geïnteresseerden bekend maakt met de denkwijze en meerwaarde van impactmeten en een **workshop** voor een korte kennismaking.

3. Uitvoeringsagenda 2018 - realisatie geplande prestaties

In paragraaf 2 is chronologisch beschreven hoe door het leren van samenwerking met initiatieven, nieuwe stappen zijn ontworpen om initiatieven verder te versterken. In deze paragraaf vergelijken we de gerealiseerde stappen met de aan Provinciale Staten toegezegde prestaties uit de uitvoeringsagenda 2018 en trekken conclusies over de voortgang.

De prestaties zijn, ook in eerdere uitvoeringsagenda's, ingedeeld in de volgende drie uitvoeringslijnen van het programma VSV:

1. Maatschappelijke initiatieven:

Verbinden met initiatieven die bijdragen aan Sociale Veerkracht in Noord-Brabant.

2. Lerend netwerk:

Met hoogwaardige kennis uitwerken wat nodig is voor versterking van de initiatieven, opbouw van een ondersteunend ecosysteem.

3. Monitoren:

Analyseren wat écht werkt door o.a. de ontwikkeling van impactmonitoring en de Monitor Sociale Veerkracht.

Samenvattende conclusie is dat de uitvoering van het programma VSV op koers ligt. In de volgende tabel is de voortgang per prestatie te zien.

Uitvoeringslijnen	Geraamde prestaties in Uitvoeringsagenda 2018	Realisatie
1. Verbinden met maatschappelijke initiatieven	Een ondersteuningsstructuur Mix&Match ten behoeve van initiatieven is operationeel	Ligt op koers. - Stérk Brabant, community voor versterken van sociale veerkracht is eind 2017 ingericht en is vanaf 2018 operationeel. Zie kader 5. - In 2018 wordt het prototype Stérk Brabant verder doorontwikkeld. Gereed november 2018. Daarnaast zijn contacten opgebouwd met partijen die met expertise kunnen en willen bijdragen aan de versterking van maatschappelijke initiatieven in Brabant. Enkele voorbeelden: - Organisaties als Social Enterprise NL, Social Finance NL, Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij voor kennis over sociaal ondernemen, financiering en lokaal inbedden; - Maatschappelijke fondsen als Anton Jurgens Fonds, Rabo Foundation, PBC-fonds voor het koppelen aan gerichte financiering; - Kennisinstellingen als PON, Tilburg University, Universiteit van Eindhoven, Avance Impact voor kennisontwikkeling en inzet van nieuwe methodieken zoals social design en impact monitoring; - Samenwerkplaatsen of coöperaties met kennis op specifieke thema's zoals zorg en energie; - Challenges om toegang tot startkapitaal te krijgen zoals de Ignite Award, Move2Social; - Double Purpose die een workshop voor initiatieven begeleidt en coaching biedt; - Andere provinciale opgaven om initiatieven te begeleiden die een cross-over zijn van sociale veerkracht en arbeidsmarkt, energie, natuur, etc. Het aanbod vanuit deze partners is deels al uitgewerkt en direct in te zetten of te verbinden aan relevante initiatieven. In andere gevallen werken we samen aan ontwikkeling van aanbod.
	Groei van het aantal initiatieven dat deelneemt in lerende aanpak van 11 naar 30 initiatieven	Ligt ver boven verwachting. Via Stérk Brabant is in de periode tot en met juni 2018 contact gelegd met ruim 100 initiatieven die zich melden met een vraag.
	Analyse/data maatschappelijke initiatieven in Brabant en hun vragen	Een aantal kenmerken van initiatieven die onderdeel zijn geworden van Stérk Brabant zijn in 2018 geanalyseerd door PON aan de hand van het nieuwe afwegingskader. Zie kader 5.

	De voortgang van initiatieven is zichtbaar gemaakt	De voortgang per initiatief is zichtbaar in het volgsysteem van Stérk Brabant. Een samenvatting van de PON-analyse van initiatieven is opgenomen in kader 5.
2. Realiseren lerend netwerk	Er is een Brabantbreed lerend netwerk	Ligt op koers. Het Brabantbrede lerende netwerk dat op beleidsniveau impulsen geeft aan het versterken van de sociale veerkracht in Brabant volgt de ontwikkeling van de community en initiatieven van Stérk Brabant. Binnen Stérk Brabant zet het lerende netwerk zich ook in voor ondersteuning van initiatieven (bijvoorbeeld de uitvoering van de Veerkrachtdialoog door PON). Dit geeft inzicht in de praktijk waarmee dezelfde partners ook input leveren op beleidsniveau (bijvoorbeeld de doorontwikkeling van de monitor sociale veerkracht door PON/Telos).
	Wetenschappelijk onderzoek en methodiekontwikkeling lerende aanpak Versterken Sociale Veerkracht in samenwerking met TU/e en Tilburg University	Ligt op koers. - De Universiteit van Eindhoven heeft in maart 2018 opdracht gekregen in het kader van het wetenschappelijk onderzoek naar Transformative Practices (TP). De snel veranderende samenleving vraagt om nieuwe ontwerpen van samenleven en samenwerken om de opgaven waarvoor we staan te realiseren. Vanuit programma VSV is gevraagd om de nieuwe ontwerpen, aanpak en instrumenten die in het TP-onderzoek zijn ontwikkeld toe te passen in de initiatieven binnen Stérk Brabant en - vice versa - de kennis die wordt opgedaan in de initiatieven te betrekken bij het wetenschappelijk onderzoek. Er wordt een koppeling gemaakt met internationale netwerken via het lerend netwerk Brabant DC, waarvan de provincie ook partner is, en het Interregproject ITHACA. - Tilburg University heeft in maart 2018 opdracht gekregen om met wetenschappelijke kennis bij te dragen aan de aanpak van het initiatief Verspild Talent, dat zich richt op de inclusieve arbeidsmarkt en systeemvernieuwing wil bewerkstelligen. De opdracht bestaat uit literatuuronderzoek, vertaling van deze kennis naar de vernieuwende aanpak en analyse van wat werkt. De aanpak kan als een nieuwe oplossing worden overgedragen aan andere regio's.
	Met en van internationale partners leren	Ligt op koers. Om op internationaal niveau te leren en zichtbaar te zijn participeren we samen met Brabantse partners in verschillende Europese netwerken en projecten: - In het SEED project is inmiddels de eerste Silver Economy Award uitgereikt aan de beste zorginnovatie. Van de 9 Europese finalisten, kwamen er twee uit Brabant: gemeente Helmond en Tante Louise. - Het vraagstuk waar we met het Interreg project ITHACA (InnovaTION in Health And Care for All) aan werken is: hoe kunnen we er voor zorgen dat (regionaal) innovatiebeleid de implementatie en opschaling stimuleert en ondersteunt van producten en diensten die er voor zorgen dat mensen langer gezond thuis kunnen wonen.

		Samen met Europese partners¹ werken we in dit project aan het vertalen van wat geleerd is naar nieuw beleid. Het beleid waar we deze vertaling in willen laten landen is de Regionale Innovatie Strategie (RIS3) die als basis dient voor regionaal en lokaal innovatiebeleid. Als leadpartner van dit project hebben we o.a. drie bijeenkomsten in Brabant voor onze Brabantse partners georganiseerd. Er is gewerkt aan het vaststellen van goede voorbeelden en het uitdenken van de verandertheorie van ITHACA in Brabant. We hebben samen met Brabantse partijen 4 van de 9 partnerregio's bezocht. Tijdens deze bezoeken hebben we geleerd over hun regionale innovatiestrategie en knelpunten, feedback gegeven en goede voorbeelden geïdentificeerd. De partnerregio's hebben Brabant bezocht voor de officiële start van het project en om onze regio van feedback te voorzien. De initiatieven waar we vanuit programma VSV / Stérk Brabant bij zijn aangesloten zijn belangrijke voorbeelden van onze Brabantse aanpak. Zij spelen in het project ITHACA een rol bij de kennisuitwisselingen met de andere Europese regio's. Het gaat hierbij o.a. om: Lokaal +, Verspild Talent en Slowcare. Op uitnodiging hebben we een artikel geschreven over onze aanpak voor een rapport van het Almaty Urban Forum in Kazachstan (ons artikel is te vinden op blz 17). In dit artikel beschrijven we hoe we samen met partners al doende leren op lokaal en regionaal niveau en in internationale en mondiale netwerken, en hoe deze aanpak leidt tot een sterkere beweging van de betekenis-economie.
	De tweede editie van de Bounce Backathon vindt plaats	Herooverwogen. Vanwege het ontbreken van goede onderwerpen is besloten om deze tweede editie niet door te zetten. Hackathons over sociaal-maatschappelijke vraagstukken zijn in het afgelopen jaar als paddenstoelen uit de grond geschoten waarbij marktpartijen nadrukkelijk de samenwerking opzoeken met publieke partners. We volgen deze ontwikkeling en bieden waar dat gewenst is kennis en netwerk aan via Stérk Brabant.
3. Monitoren impact	Pilot impactmonitoring gericht op het programma zelf en op 4 (van de 11 eerste) initiatieven	Ligt op koers. In het najaar 2018 is de rapportage van Avance Impact / Erasmus Universiteit over de pilot Impactmonitoring klaar. Hierin komt o.a. aan de orde: - Impact van één jaar programma VSV: deze resultaten zijn input voor de beleidsevaluatie 217a die in najaar 2018 wordt uitgevoerd. - Eerste impact van 3 pilotinitiatieven: Lokaal +, Verspild Talent en Dementie Vriendelijke Gemeenten. Er hebben 3 initiatieven i.p.v. 4 aan de pilot deelgenomen. Enerzijds door een afweging van programma VSV (geselecteerd op diversiteit in initiatieven) en anderzijds door afwegingen van initiatieven (passend in eigen ontwikkelfase en beschikbare tijd om deel te nemen). - De inzichten die in de pilot impactmonitoring zijn opgedaan worden verwerkt in de vervolgstappen van programma VSV.

¹ (Zeeland (Denemarken), Ljubjana (Slovenie), Friuli Giulia (Italië), Liverpool (UK), Basque Country (Spanje), Limousine (Frankrijk), Malopolska (Polen), Baden-Württemberg (Duitsland))

	De opbrengsten van de pilot worden vertaald naar provinciaal beleid en uitvoering en die van netwerkpartners opdat we effectiever voortgang van initiatieven kunnen beoordelen	Ligt op koers. Op basis van de conceptrapportage zijn al aandachtspunten verwerkt in de uitvoeringsagenda 2019: - <i>De initiatieven:</i> De onderzochte initiatieven zijn echte voorbeelden van bijdragen aan het versterken van sociale veerkracht. Voor het bevorderen van focus is aanbevolen om proactief te blijven zoeken naar initiatieven die goed aansluiten bij programma VSV. Sociaal ondernemers kunnen nog nadrukkelijker in het netwerk worden betrokken. Hier wordt in 2019 op ingezet. - <i>De ondersteuning:</i> De ontwerpende aanpak slaat aan bij initiatieven. Programma VSV heeft tot het najaar 2017 vooral bijgedragen aan netwerk, podium en kennis in initiatieven. Initiatieven hebben daarnaast behoefte aan (ondersteuning bij het vinden van) financiering en impactmonitoring. Het blijven monitoren van de impact van diverse soorten ondersteuning geeft op termijn het gewenste inzicht in wat wel/niet werkt. In 2019 wordt het aanbod op het gebied van impactmonitoring verder uitgebreid en wordt geëxperimenteerd met een nieuwe vorm van start-/groeikapitaal.
	Update en verdieping Monitor Sociale Veerkracht	Ligt op koers. De Monitor Sociale Veerkracht is verdiept en verrijkt met een verklaringsmodel. Daardoor weten we welke factoren het meest van invloed zijn op het versterken van de sociale veerkracht. Voor gemeenten in Noord-Brabant is de kwetsbaarheid van inwoners tot op wijkniveau in kaart gebracht. Met deze kaarten kunnen gemeenten en maatschappelijke organisaties aan de slag gaan: van data naar dialoog en doen. Zie KwetsbaarBrabant.nl.

4. Uitvoeringsagenda 2019 - opschaling en doorontwikkeling

2019 is het laatste uitvoeringsjaar van het huidige programma VSV. In dit jaar komen we in de fase van opschaling van samenwerking, doorontwikkeling van ondersteuning en verbreding van de responsieve manier van werken en de lerende aanpak in crossovers met andere provinciale opgaven.

In voorgaande fasen is de basis gelegd voor Stérk Brabant en diverse soorten ondersteuningsaanbod. In 2019 kan de samenwerking met initiatieven worden opgeschaald: het netwerk van Stérk Brabant groeit (gericht), de ondersteunende organisatie is hierop ingesteld, en er komt in toenemende mate ondersteuningsaanbod beschikbaar.

Bovendien blijven we, aansluitend op de behoefte van initiatieven, nieuwe ondersteuning ontwikkelen. In eerdere fasen is bijvoorbeeld gevraagd om verkenning van nieuwe vormen van financiële ondersteuning door de overheid, o.a. voor het bevorderen van sociaal ondernemerschap. Niet in de vorm van een subsidieregeling, maar op een manier die ondernemerschap en zelfstandigheid versterkt. Een nieuwe mogelijkheid op dit gebied onderzoeken we in 2019 in de pilot 'Resultatenfonds' (zie kader 7).

7. Resultatenfonds

Naar aanleiding van ervaringen in de vorige fasen van het programma en het rapport Betekenisvol Brabant, willen we in 2019 experimenteren met een financiële impuls voor sociaal ondernemers / maatschappelijke initiatieven, zodat zij kunnen groeien en daarmee hun impact kunnen vergroten. We willen een methode van financieren uitproberen:

- die zich richt op nieuwe oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken;
- die niet alleen financieel succes waardeert, maar juist in combinatie met maatschappelijke impact en duurzame resultaten;
- waarbij uitbetaald wordt op daadwerkelijk behaald resultaat.

Deze resultaatfinanciering is gebaseerd op het financieringsmodel van de social impact bonds. Publieke en private financiers werken hierin samen, waarbij private investeerders de risico-investering doen om de beoogde resultaten te financieren. De publieke partijen betalen bij behaald resultaat de private investeerders terug. Deze wijze van financiering wordt in Engeland verzorgd vanuit zogenaamde outcome funds (resultaatsfondsen). In Nederland en de rest van continentaal Europa is op lokaal niveau wel een aantal social impact bonds gesloten maar een resultatenfonds bestaat nog niet. We betrekken externe deskundigen die ervaring hebben met het vergelijkbare outcome fund in Engeland.

De ideeën over inrichting van de pilot zijn als volgt:

- Een open, competitieve uitvraag (call) naar initiatieven die bijdragen aan sociale veerkracht door impact op:
 1. Passend werk voor iedereen
 2. Positieve gezondheid en welzijn voor alle leeftijden
 3. Gelijke kansen (sociaal, economisch, politiek)
- Enthousiasmeren van initiatieven die bijdragen aan sociale veerkracht om zich te melden (en zo de community Stérk Brabant verder aan te vullen met meer sociaal ondernemers);
- Bouwen van netwerk van investeerders die willen investeren in initiatieven die naast een economisch resultaat ook maatschappelijke impact beogen;
- Selectie van een beperkt aantal initiatieven (circa 15) op basis van pitches en beoordeling door een jury;
- Organisatie van een bootcamp voor 5 tot 10 geselecteerde initiatieven om hun businesscase te optimaliseren, resultaten/impact en meetmethoden concreet te maken, en met investeerders resultaatcontracten op te stellen;
- Uitvoering van initiatieven op basis van voorinvestering door private investeerders en het volgen van resultaten d.m.v. impactmonitoring;
- Afrekening op basis van impact: bij behaalde (vooraf vastgelegde) resultaten krijgt de private investeerder zijn inleg uitbetaald door de provincie;
- Impactmonitoring en evaluatie van de pilot en besluit over het daadwerkelijk starten van een Resultatenfonds.

Het programma VSV werkt langs drie uitvoeringslijnen. Net als in de vorige paragraaf zijn de beoogde prestaties voor 2019 hierin ingedeeld.

1. Maatschappelijke initiatieven:
Verbinden met initiatieven die bijdragen aan Sociale Veerkracht in Noord-Brabant.

2. Lerend netwerk:
Met hoogwaardige kennis uitwerken wat nodig is voor versterking van de initiatieven, opbouw van een ondersteunend ecosysteem.

3. Monitoren:
Analyseren wat écht werkt door o.a. de ontwikkeling van impactmonitoring en de Monitor Sociale Veerkracht.

Uitvoeringslijnen	Geraamde prestaties in Uitvoeringsagenda 2019	Toelichting
1. Verbinden met maatschappelijke initiatieven	Het netwerk Stérk Brabant groeit door naar 200 initiatieven, het aantal ondersteuningstrajecten neemt toe.	2019 is de doorontwikkeling van Stérk Brabant geïmplementeerd waardoor het netwerk verder kan groeien. We voorzien daarmee een toename in aard en omvang van ondersteuningstrajecten en de noodzaak te differentiëren in de mate van actieve ondersteuning. Er zal in 2019 ook weer nieuw aanbod worden ontwikkeld. Concrete resultaten in 2019 zijn: - Groei van het aantal initiatieven dat wordt ondersteund van 100 naar 200. - Gericht betrekken van sociaal ondernemers en initiatieven op gebied van digitale vaardigheden en - contacten. - Groei van partners in het netwerk die ondersteuning kunnen bieden aan initiatieven. - Gestructureerde analyse van de initiatieven en hun vragen, structurering o.a. ook naar maatschappelijke opgaven zodat effectief kan worden verbonden met andere provinciale programma's (cross-overs). - De ontwikkelingen in initiatieven is zichtbaar op de site van Stérk Brabant. - Uitbreiding van het ondersteuningsaanbod op het gebied van impactmonitoring. - Ontwikkeling van nieuw ondersteuningsaanbod.
	Sturing op Stérk Brabant door Zet en Zorgbelang	In de (door)ontwikkeling van Stérk Brabant heeft programma VSV een initiërende en sturende rol gehad. Na de doorontwikkeling is sprake van een stevige organisatie, geleid door Zet en Zorgbelang, die een basisinfrastructuur biedt aan alle provinciale programma's die aansluiting zoeken bij initiatieven in de samenleving en/of deze willen versterken. - ZET en Zorgbelang nemen in 2019 gezamenlijk de borging en sturing van Stérk Brabant op zich. - Programma VSV blijft partner en lid van het matchteam en blijft zich inzetten voor het organiseren en ontwikkelen van ondersteuningsaanbod en verbinding met andere provinciale programma's. - Programma VSV onderzoekt hoe de beschikbaarheid en kwaliteit van de ondersteuning kunnen worden geborgd voor de volgende bestuursperiode.

	Pilot Resultatenfonds	Voor de pilot Resultatenfonds (zie kader 7) worden maximaal 10 sociaal ondernemers geselecteerd waarmee samen met private investeerders een financieringsafspraken wordt gemaakt waardoor de sociaal ondernemers de kans krijgen hun plan uit te voeren, impact te realiseren en hun onderneming te versterken. Programma VSV maakt deze pilot mogelijk. - We zorgen ervoor dat de benodigde middelen gereserveerd worden tot het moment van uitbetaling aan de orde is, op voorwaarde dat overeengekomen impact daadwerkelijk is gerealiseerd. - We betrekken nieuwe partners in ons lerende netwerk met ervaring in het samenwerken met private en publieke financiers en met het investeren in maatschappelijke impact. - We verlenen opdracht aan deskundigen om de pilot op te starten en in goede banen te leiden. - We betrekken alle sociaal ondernemers die reageren op de oproep (naar verwachting circa 40) in het netwerk van Stérk Brabant. Ook degenen die niet voor de resultatenfinanciering worden geselecteerd, krijgen daarmee toegang tot divers ondersteuningsaanbod. - We zetten impactmonitoring in om te leren hoe deze methode kan bijdragen aan de implementatie en opschaling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken.
	Ondersteuning cross-overs met andere provinciale opgaven	Programma VSV komt steeds meer in contact met omvangrijke en complexe integrale vraagstukken en initiatieven. Bij veel van deze vraagstukken is het sociale aspect van belang voor een duurzame, “inclusieve” oplossing of een systeemverandering van binnenuit. Daarvoor zoeken andere provinciale opgaven de samenwerking met programma VSV. Denk hierbij – naast arbeidsmarkt en energie - aan de transformatie-agenda, digitalisering, digibetisme, arbeidsmigratie, natuur, etc. Door intensievere samenwerking met andere provinciale opgaven versterken we de gewenste integrale manier van benaderen van vraagstukken / initiatieven én werken we aan verbreding van de responsieve manier van werken en de lerende aanpak. Twee crossovers die zich hebben doorontwikkeld en die we ook in 2019 blijven ondersteunen, zijn: - <i>De pilot energie-armoede</i> (cross-over met Sociale Innovatie Energie, zie ook voorbeeld op pagina 7): Hoe worden juist de huishoudens met een smalle beurs in Brabant betrokken bij een urgente, grote en vooralsnog dure maatschappelijke opgave als energietransitie? In samenwerking met de gemeenten Bernheze, Breda, Helmond, en Tilburg worden <i>living labs</i> opgezet om deze doelgroep aan te laten sluiten bij (initiatieven rond) de energietransitie. In de living labs wordt procesondersteuning geboden en vindt impactmonitoring plaats om te leren over beleidsmatige, financiële, juridische, organisatorische en sociale/maatschappelijke aspecten van de energietransitie. De living labs wisselen hun kennis en ervaringen uit in een <i>Community of Practice (CoP)</i>. Het doel van de CoP is: - het leren van innovatieve aanpakken van energiearmoede (leidend tot een product, dienst en/of aanpak); - het stimuleren van samenwerkingsverbanden; - het delen van kennis, zodat succesvolle aanpakken breder toegepast kunnen worden of inspireren tot nieuwe producten, diensten en aanpakken.

		- <i>Verspild Talent</i> (cross-over met Arbeidsmarktbeleid): Verspild Talent is een living lab met de ambitie om een inclusieve arbeidsmarkt te realiseren, waaraan vele partners zich hebben verbonden: bedrijven, wetenschappers, financiers, sociale werkvoorziening, jobcarvers, businessdevelopers, HRM deskundigen, provincie, etc. Ze zetten zich in voor het ontwikkelen van duurzame banen in reguliere bedrijven voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. In de kwartiermakersfase is Verspild Talent ondersteund vanuit twee provinciale programma's: VSV en Arbeidsmarktbeleid. Het initiatief heeft met een vernieuwende aanpak al de eerste banen opgeleverd. Er is echter meer bewijs van impact nodig (substantiële overheidsbesparingen) voordat met gemeenten en UWV kan worden gesproken over het investeren in hun businessmodel. Om deze impact te realiseren - 100 mensen met afstand tot de arbeidsmarkt die in een jaar tijd naar een vaste baan worden toe geleid – wordt ondersteuning gevraagd aan de provincie. Programma VSV en Arbeidsmarktbeleid hebben daarnaast geconstateerd dat integrale samenwerking vanuit de provincie nodig is om het initiatief te kunnen ondersteunen in het streven naar verbeteringen in het arbeidsmarktsysteem.
	Dementievriendelijk Brabant 2018-2020	Het programma Dementievriendelijk Brabant is een lerend netwerk van Brabanders, gemeenten en experts rond een heel specifieke doelgroep, namelijk mensen met dementie en hun mantelzorgers. Zij zetten zich in voor een inclusieve samenleving. Omdat we in dit programma heel gericht leren wat hierin wel/niet werkt, subsidiëren we dit netwerk vanuit programma VSV. Belangrijke pijler in het Dementievriendelijk Brabant 2018-2020 is impactmonitoring. Doelstellingen van het programma Dementievriendelijk Brabant 2018-2020: I. Alle Brabantse gemeenten doen mee aan de beweging Brabant dementievriendelijk 2020 waardoor burgers, ondernemers en organisaties actief worden en blijven voor mensen met dementie en hun mantelzorgers en, omgekeerd, mensen met dementie en hun mantelzorgers actief kunnen blijven in de samenleving. II. Er ligt een gezamenlijke ambitie om Brabant dementievriendelijk na 2020 zelfstandig (zonder subsidie van de provincie Noord-Brabant) te continueren. Het programma Dementievriendelijke gemeenten (DVG) wordt uitgevoerd door de Programmaraad Zorgvernieuwing Psychogeriatric (PG-raad) en Zet, in samenwerking met andere Brabantse partijen betrokken bij het onderwerp.

2. Realiseren lerend netwerk	Doorgroeien van het lerende netwerk	Afhankelijk van nieuwe onderzoeksvragen worden nieuwe partijen uitgenodigd voor het lerende netwerk. Bestaande partners zijn met name PON, Telos, Avance Impact, Tilburg University, TU Eindhoven en Social Enterprise NL. In 2019 is o.a. aanvullende expertise nodig voor het Resultatenfonds, zoals van Social Finance NL, Social Finance UK, de BOM en stichting DOEN. Voor ondersteuning in de cross-overs zijn mogelijk experts nodig op het gebied van arbeidskansen van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt en op het gebied van energietransitie.
	Versterken link met internationale netwerken	Leermethodieken die in internationale projecten en netwerken worden ontwikkeld en ervaringen die daarmee worden opgedaan zijn ook waardevol voor de ontwikkeling van het programma Sociale Veerkracht. Andersom is een methodiek als impactmonitoring van belang voor internationale partners. Daarom versterken we in 2019 de verbinding met onze internationale netwerken en partners. We doen dit o.a. via het interreg project ITHACA gericht op het thema langer gezond thuis wonen. Doel van het project is het vertalen van geleerde lessen naar een minder sectorale en meer integrale Regionale Innovatie Strategie (RIS3) die zowel economische als maatschappelijke waarde stimuleert en waardeert. Vanuit de groeiende beweging van Betekeniseconomie / sociaal ondernemerschap ervaren we eenzelfde opgave gericht op meer integrale oplossingen. De Sustainable Development Goals, geven ons daarbij richting. We blijven daarom in 2019 optrekken met internationale netwerken zoals dat van ITHACA en het District of Creativity en spelen zo samen in op kansen om maatschappelijke impact te stimuleren.
3. Monitoren impact	Impactmeting van initiatieven ontwikkelen	We ontwikkelen laagdrempelig aanbod voor het uitvoeren van impactmetingen bij initiatieven. Hiervoor wordt in 2019 een pilot opgezet.
	Impactmeting Resultatenfonds	We zetten impactmonitoring in om te leren hoe resultatenfinanciering kan bijdragen aan de implementatie en opschaling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken.

5. Begroting 2019

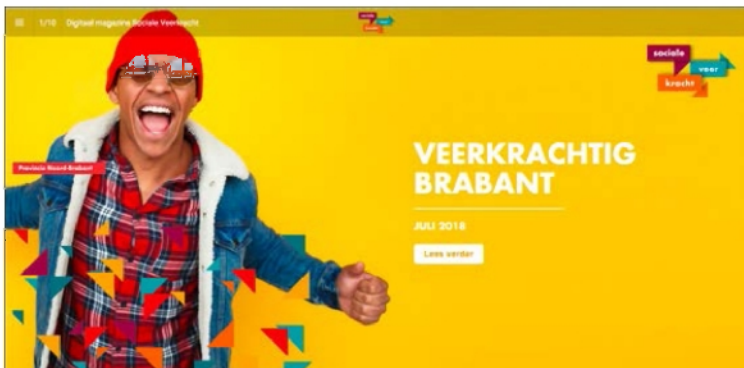
Uitvoeringslijnen	Bedrag 2019
Verbinding met maatschappelijke initiatieven - Stérk Brabant groeit door - Sturing door Zet en Zorgbelang op Stérk Brabant - Pilot Resultatenfonds - Cross-overs met andere provinciale opgaven - Dementievriendelijk Brabant 2018-2020	€ 5.032.698 <i>Dit is inclusief € 3,2 mln voor de inzet van ZET en Zorgbelang, o.a. voor uitvoering van Stérk Brabant.</i>
Brabant Breed Lerend Netwerk - Doorgroeien van het lerend Netwerk - Versterken link met internationale netwerken	€ 500.000
Impactmonitoring en kennisontwikkeling - Impactmeting van initiatieven - Impactmeting Resultatenfonds	€ 100.000

Bijlage: Communicatiekanalen Sociale Veerkracht

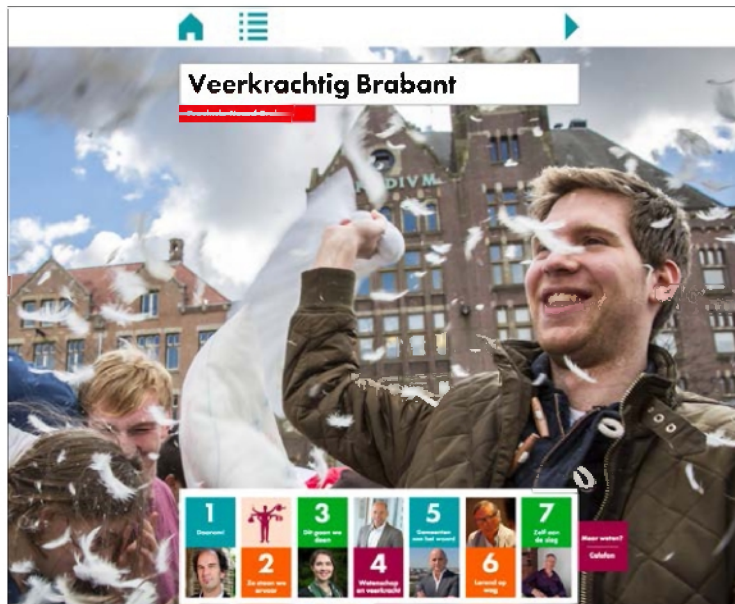
In deze uitvoeringsagenda zoomen we in op doelstellingen, cijfers en processen. Daarmee doen we wat er in Brabant gebeurt en daadwerkelijk verandert feitelijk te kort. Voor een completer beeld van de sociale veerkracht in Brabant nodigen we u uit om ook (nog) eens te kijken naar onze veerkrachtvlogs, nieuwsbrieven en digitale magazines, of onze netwerkdag bij te wonen.

DIGITALE MAGAZINE

juli 2018

december 2016

SOCIALE MEDIA

- [Facebook](#)
- [Twitter](#)
- [Instagram](#)
- [LinkedIn](#)
- [YouTube](#)

WEBSITE

- www.brabant.nl/socialeveerkracht

NIEUWSBRIEF

- De nieuwsbrief wordt met regelmaat uitgebracht. De artikelen uit de verschillende nieuwsbrieven vindt u hier: <https://www.brabant.nl/subsites/sociale-veerkracht/nieuws>
- Aanmelden voor de nieuwsbrief kan via [Nieuwsbrief Sociale Veerkracht](#)

NETWERKDAGEN

- 2018; de voorbereidingen voor de Sociale veerkracht/ Stérk.Brabant dag zijn in volle gang. Deze dag vindt plaats op 12 november. Meer informatie volgt binnenkort. Wilt u niets missen, [abonneer u dan op onze nieuwsbrief](#). Dan wordt u automatisch op de hoogte gehouden.
- 2017; [bekijk hier het filmpje met de terugblik](#)
- 2016; [bekijk hier het filmpje met de terugblik](#)

Op het YouTube kanaal staan onder andere de vlogjes van de veerkrachtvlogger die op bezoek gaat bij veerkrachtige initiatieven in Brabant.

